

Życiorys

Jan Andrzej Przewoźnik urodził się 13 maja 1963 r. w Jurkowie, 45 kilometrów na wschód od Krakowa.

Wieś jest położona 15 km od Limanowej. Jest ona – obok Gorlic i Przemyśla – jednym z najśłynniejszych miejsc pamiątkowych frontu galicyjskiego I wojny światowej. W grudniu 1914 r. 10 pułk husarów w ofiarnej walce zmusił do odwrotu 3 armię rosyjską, zamierzającą zająć Kraków. W bitwie tej istotną rolę odegrali husarzy pułku 10 i 11, walczący w piechocie. Dowódcę 10 pułku husarów, pułkownika Othmara Muhra pochowano w kaplicy na cmentarzu wojennym, znajdującym się na wzgórzu Jabłoniec, koło Limanowej. Andrzej Przewoźnik mógł słyszeć o Othmarze Muhru i bohaterstwie węgierskich husarów już w dzieciństwie, a fakt ten zainteresował go Węgry.

Andrzej Przewoźnik w latach 1977-1981 uczęszczał do liceum w Krakowie. Na kształtowanie się jego osobowości miała w tym okresie wielki wpływ pani profesor Krystyna Lahfahl. Po maturze został przyjęty na Wydział Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uzyskał stopień magistra w 1988 r. Okres studiów był okresem wprowadzonego w grudniu 1981 r. stanu wojennego, sankcji, zmuszonej do podziemnego funkcjonowania Solidarności, kultury, wydawania książek i całego życia intelektualnego. Charakteru i istoty tych lat nie zmieniło zawieszenie stanu wojennego – Solidarność działała w podziemiu do 1988 r. Równocześnie, w erze gen. Jaruzelskiego, żadna z wprowadzonych reform gospodarczych i politycznych nie była skuteczna.

Andrzej Przewoźnik w latach 1981-1988 działał w podziemnych strukturach Solidarności. Był między innymi członkiem Komitetu Obywatelskiego Rady Dzielnicy Zwierzyniec w Krakowie. Jako historyk zamierzający zajmować się historią II wojny światowej, utrzymywał kontakt z byłymi żołnierzami Armii Krajowej. Łącznikiem między nim a kombatantami był podpułkownik Stanisław Dąbrowa-Kostka, który skierował uwagę Andrzeja Przewoźnika na żywą historię. To dzięki jemu poznał licznych żołnierzy i oficerów AK, wśród nich również tzw. żołnierzy wyklętych – walczących bronią przeciwko sowietyzacji Polski w pierwszej połowie lat 50-tych. Ponieważ podpułkownik Dąbrowa-Kostka działał niegdyś w okręgu utworzonej w 1939 r. Guberni Krakowskiej, poznał wielu żołnierzy z węgierskich oddziałów, którzy pomagali Armii Krajowej. (Podpułkownik posiada zdjęcia żołnierzy współpracujących z polskimi partyzantami.) Oprócz podpułkownika Dąbrowy-Kostki, również docent UJ, Wacław Felczak wpłynął na zainteresowanie się A. Przewoźnika historią Węgry podczas II wojny światowej. Wacław Felczak – stypendysta Kolegium Eotvosa w Budapeszcie w roku akademickim 1938/1939 – na zlecenie AK uciekł na Węgry i przejął stanowisko podkomendanta siedziby polskich kurierów w Budapeszcie. Odegrał on znaczącą rolę w utrzymywaniu kontaktu między Londynem a Warszawą. W 1951 r. został skazany na śmierć, ale wyroku nie wykonano. Andrzeja Przewoźnika intrygowała postać profesora uważanego za niedostępnego. Dysponujemy notatką, którą A. Przewoźnik przygotował przed wywiadem, który miał z nim przeprowadzić. W

latach 1986-1990 Andrzej Przewoźnik prowadził klub historyków, w którym omawiane były zakazane w tamtych czasach tematy dot. współczesnej historii Polski. W ramach tych spotkań poznał przedstawicieli podziemia z czasów II wojny światowej. Zaprosił między innymi do klubu w 1989 r. Jana Nowaka-Jeziorańskiego, słynnego kuriera, redaktora, a później naczelnika polskiego programu Radia Wolna Europa. Mimo, że był to rok transformacji, A. Przewoźnik był bardzo intensywnie postrzegany przez bezpiekę.

Andrzej Przewoźnik ożenił się w 1988 r. Po ukończeniu studiów, od września 1990 r. pracował w Wydziale Spraw Obywatelskich, a później w Wydziale Spraw Społecznych w Urzędzie Wojewódzkim w Krakowie. Od 1 września 1992 r. pełnił funkcję Sekretarza Generalnego Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w randze sekretarza stanu. Największym jego przedsięwzięciem była ekshumacja mogił zbiorowych polskich jeńców wojennych zamordowanych w Katyniu, Miednoje i Charkowie i utworzenie w tych miejscach cmentarzy. Za jego przewodnictwem odbudowano i oddano w 2005 r. Cmentarz Orłąt Lwowskich, który został kompletnie zniszczony w latach 70-tych, a na jego miejscu powstało wysypisko śmieci. A. Przewoźnik odnowił kilkanaście cmentarzy w Uzbekistanie, Kazachstanie, Iranie, gdzie spoczywają żołnierze Armii gen. Andersa, zmuszeni do opuszczenia Związku Radzieckiego. Miał też udział w odnowieniu cmentarza na Monte Cassino. Oznaczył tablicami pamiątkowymi miejsca przebywania polskich uchodźców m.in. w RPA, Tanzanii i Egipcie. Wspierał odnowienie cmentarzy także w tych miejscach. Wziął udział w odnowieniu galicyjskich cmentarzy wojennych powstałych w I wojnie światowej.

Troszczył się również o odbudowę cmentarza w Adampolu, polskiej wiosce w Turcji, założonej w 1842 r.

Andrzej Przewoźnik udzielił istotnego wsparcia dla postawienia pomnika przyjaźni polsko-węgierskiej w Győr.

Bez jego pomocy Jan III Sobieski nie miałby pomnika w Sturovie (węg. Párkány), ponieważ Ambasada Polski w Bratysławie, uważając sprawę za zbyt delikatną, nie wsparła tego przedsięwzięcia. (Nie przez przypadek tamtejsi Węgrzy jako pierwsi poświęcili A. Przewoźnikowi tablicę pamiątkową.) To on odnowił polską kwaterę na cmentarzu w Rákoskeresztúr. Odsłonił tablice pamiątkowe w Egerze, w Budapeszcie i w wielu innych miejscach na Węgrzech, gdzie przebywali polscy uchodźcy podczas II wojny światowej. Powszechnie znany jest fakt, że był bardzo oddany planom utworzenia w Óbuda Parku Męczenników Katynia.

Organizował uroczystości rocznicowe z okazji 60-tej rocznicy powstania w getcie warszawskim, w których uroczystościach wzięli udział liczni europejscy przywódcy, oraz 60-tej rocznicy mordów dokonanych na Polakach na Podolu i Wołyniu przez ukraińskich nacjonalistów. To on zbudował cmentarz i odsłonił tablicę ku pamięci Żydów zamordowanych przez Polaków w 1941 r. w Jedwabnem. Brał udział w organizacji wizyty papieża Benedykta XVI w Auschwitz-Birkenau

w 2006 r. Współzałożyciel Fundacji Archiwum Polski Podziemnej 1939 – 1956. Członek Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, wiceprzewodniczący Zespołu ds. Organizacji Obchodów 60. Rocznicy Zbrodni Katyńskiej, Przewodniczący Polsko-Niemieckiej Komisji ds. Grobów i Cmentarzy Wojennych, członek Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej ds. akt wywiadu polskiego, Przewodniczący Rady Fundacji Polsko-Niemieckiej Pojednanie, członek Polsko-Rosyjskiej Komisji ds. Trudnych, koordynator prac utworzenia Europejskiej Sieci „Pamięć i Solidarność”, negocjator w dwustronnych i wielostronnych obradach dot. ochrony grobów i cmentarzy wojennych oraz miejsc pamiątkowych.

Oprócz powyższych był honorowym członkiem wielu organizacji społecznych i kombatanckich. Członek krakowskiego Klubu Inteligencji Katolickiej, Polskiej Komisji ICOMOS, prezes Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie, członek Międzyresortowej Komisji do Spraw Polonii i Polaków za Granicą oraz Międzyresortowej Komisji do Spraw Mniejszości Narodowych i Etnicznych, członek Rady Muzeum Auschwitz-Birkenau, Rady Muzeum Historycznego Miasta St. Warszawy, Rady Muzeum Duszpasterstwa Wojskowego.

Dorobkiem życia Andrzeja Przewoźnika jest ekshumacja mogił i utworzenie cmentarza katyńskiego. Poprzez katastrofę samolotu prezydenckiego pod Smoleńskiem zbrodnia katyńska splata się z historią jego rodziny.

Zainteresowanie tematem Katynia wzbudziły w nim rozmowy z kombatanami w czasach studenckich. Te osobiste kontakty przyczyniły się do ukształtowania się coraz głębszego emocjonalnego stosunku z Katyniem.